

Конфлікт інтерпретацій в літературознавчій рефлексії: продуктивність, природа, шляхи вирішення

У статті розглянуто літературознавчу проблему інтерпретації літературного твору в контексті загальнокультурної проблеми розуміння. З опорою на випрацьоване в межах філософської герменевтики поняття «конфлікт інтерпретацій» (П. Рікер) охарактеризовано ставлення постструктуралістського літературознавства до інтерпретації. Зокрема, піддано критиці відмову від оцінки інтерпретації, акцентована значущість інтерсуб'єктивної перевірки артикульованих у процесі інтерпретації смислів, звернено увагу на міркування У. Еко щодо «кордонів інтерпретації». Процес інтерпретації літературного твору співвідноситься зі здійсненням літературно-критичної оцінки, основні компоненти якої (суб'єкт інтерпретації, її основи, предмет, характер, за Р. Гром'яком) зазнають характерної трансформації, що підкреслює динамічний характер інтерпретації, принципову незавершеність процесу смислотворення, діалогічну природу смислу. Інтерпретаційні стратегії сучасного літературознавства з урахуванням регресивно-прогресивного методу П. Рікера характеризуються як похідні від двох атрибутивних для європейської культури інтерпретаційних систем – античної (міфологічної) та християнської (релігійної). Їх поєднання та постійна трансформація конфігурації цього поєднання проявляють вектори розвитку європейської культури, її сучасний стан, визначають арсенал інтерпретаційних стратегій, що застосовуються в процесі смислотворення в межах різноманітних дискурсів, зокрема художнього та літературознавчого. Конфлікт між регресивною психоаналітичною та телеологічною гегелівською концепцією людини, окреслений П. Рікером у межах конфлікту інтерпретацій, пояснюється суперечностями між античною та християнською інтерпретаційними системами (способами смислотворення), які генетично між собою пов'язані, взаємодоповнювані й водночас різні.

Ключові слова: інтерпретація, літературний твір, художня картина світу, діалог, інтерпретаційна система, конфлікт інтерпретацій

Запропоноване П. Рікером поняття «конфлікт інтерпретацій» [6] стало знаковим для сучасного літературознавства, хоча означена ним проблема виходить за межі науки про літературу. Розуміння є серцевиною культури. Окреслюючи та примножуючи актуальні для всіх учасників культурогенезу смисли, воно формує цілість та архітектоніку загальної будівлі культури, її особистісно-суб'єктивну впізнаваність у діахронічній перспективі та синхронічному зрізі. Механізми здійснення розуміння мають загальнокультурне значення: залишаючись живими у межах відтворюваних традицій, вони об'єднують суб'єктів інтерпретації у певні спільноти, доброякісний характер яких виявляється у відкритості, готовності до діалогічної взаємодії з іншими спільнотами, спільної роботи у сфері смислотворення. На подібну взаємодію був зорієнтований філософський дискурс П. Рікера, націлений

на синтез різних напрямів розвитку філософської думки ХХ століття, розгортання відповідального філософствування, що стає вчинком та подією в контексті трагічних історичних перипетій сучасності, тяжіє до гуманізму та цілісності. Настанова на збереження та розквіт особистості закономірно вела філософа до літератури і літературного твору як способу дискурсивного оприявнення «Я», відкриття себе як іншого, реалізації феноменологічного пізнання та онтологічного розуміння у єдності аналітичного та синтетичного начал, на перетині регресивного віднайдення минулого і прогресивної візії майбутнього. Задіяні у процесі інтерпретації літературного твору, механізми та традиції розуміння яскраво проявляли можливості бажаного синтезу. Звернення філософів до досвіду літератури спровокувало зворотній процес – цікавість літературознавців до філософської рефлексії, її методологічного потенціалу, найбільш ефективного у окресленій, зокрема і працями П. Рікера, сфері перетину онтологічної та феноменологічної герменевтики, філософії діалогу, структуралізму та екзистенціалізму.

Метою статті є розгляд проблеми інтерпретації літературного твору в контексті поглядів П. Рікера на «конфлікт інтерпретацій», аналіз перспектив взаємодоповнюваності різних інтерпретаційних методів і стратегій, що співіснують в межах сучасної європейської культури й визначають обрії смислоутворення.

У постструктуралістському літературознавчому дискурсі множинність інтерпретацій осмислюється як аксіома: всі інтерпретації мають право на існування, їх не можна протиставляти за ознаками правильності/хибності, вони доповнюють одна одну. Відхід від окреслених поглядів на інтерпретацію викликає сьогодні активний спротив у літературознавчій спільноті. Незважаючи на симптоматичні міркування У. Еко щодо зв'язку між ситуацією інтерпретаційного вибору, у яку поставлений читач, та характером тексту [9, с. 15–16], необхідність встановлення межі «необмеженого семіозису» (поняття Ч. Пірса), сумнівність гіперінтерпретації, яка повинна мати певні «кордони» [8, с. 123], спроба піддати критиці інтерпретацію, задатися питанням про її легітимність, оцінити її результат як хибний викликає сьогодні таке ж обурення, як і вихідні положення постструктуралізму сорок років тому.

Але на якій підставі у такому випадку може виникати конфлікт інтерпретацій? Конфлікт передбачає оприявнення і зіткнення гострих суперечностей, суттєвих розбіжностей у розумінні. В його основі лежать значущі невідповідності між засадами, способами та результатами інтерпретації, що має породжувати

конфронтацію між інтерпретаторами. Якщо всі суб'єкти інтерпретації певного літературного твору налаштовані на уточнення власного розуміння і внаслідок цього зацікавлені у всіх інших інтерпретаціях, конфлікт унеможливується або має бути охарактеризований лише як етап у здійсненні інтерсуб'єктивно значущої інтерпретації, прийнятної для всіх.

Як зауважував Р. Гром'як, літературно-критична оцінка, що вбирає у себе аналіз художнього тексту та інтерпретацію літературного твору, складається з чотирьох компонентів, серед яких суб'єкт, предмет, основа і характер: «Під суб'єктом оцінки розуміють особу (групу осіб), яка виражає, формулює оцінку, встановлює цінність якогось об'єкта. Предметом оцінки є те, на що спрямовані увага, зацікавленість суб'єкта. Основою оцінки є все, з погляду чого здійснюється оцінка (ідеали, ціннісні орієнтації, позиція, докази, які спонукають суб'єкта до схвалення, заперечення або вираження байдужості щодо якихось предметів). За своїм характером оцінки бувають абсолютні (виражають або позитивну, або негативну, або нульову цінність) і зіставні, порівняльні, що передають ступінь цінності однотипних предметів» [5, с. 10]. Визначена з опорою на логіку судження структура літературно-критичної оцінки лише якоюсь мірою відповідає інтерпретації, що завжди тяжіє до синтезу, відтворення цілісності літературного твору, має виразні ознаки процесуальності.

Отже, складові структури критичного судження в проєкції на інтерпретацію проявляються специфічно. Суб'єкт зазнає суттєвих змін під час розгортання інтерпретації, адже, поринаючи у текст, ніколи наперед не знає, яким себе віднайде [3, с. 226]. Інтерпретація проявляє сутність суб'єкта та групи осіб, які вважають запропоновану інтерпретацію прийнятною. Можна сказати, що саме здійснення інтерпретації стає перевіркою для інтерпретатора, який так або інакше виявляє свої інтерпретаційні можливості, оприявнює себе, окреслюючи актуальні для себе смисли й оцінки. Інтерпретація розкриває особистість інтерпретатора, викриває його, іноді проти його волі, визнання або невизнання інтерсуб'єктивно значущості запропонованої інтерпретації стає формою схвалення або заперечення того особистісного саморозкриття, яке здійснюється разом з інтерпретацією.

У цьому стосунку особливим перевірочним потенціалом наділені твори, що пройшли випробування часом, отримавши статус класичних. Традиція їх розуміння об'єднує покоління і водночас акцентує відмінність між ними, адже у кожного покоління, як стверджував О. Горнфельд ще на початку ХХ століття, свій Гамлет [4]. Зміщення розуміння класичних творів відповідно до руху історичного часу проявляє

вектори культурного розвитку, виявляє загрозливі тенденції саморуйнування, що проступають у процесі спотворення смислів або їх втрати. Уявімо собі, що, читаючи трагедію В. Шекспіра «Гамлет», ми не тільки висловлюємо сумніви щодо поведінки головного героя, що теж вже стало своєрідною традицією, але й починаємо співпереживати лицемірству Полонія, шпигунській місії Розенкранца й Гільденстерна, зрадливій легковажності Гертруди або навіть злочинності Клавдія. Хоча подібні вектори розуміння проступають у сучасних художніх інтерпретаціях (п'єсах, створених за мотивами трагедії Шекспіра, новітніх екранізаціях або постановках), вони мають відверто провокативний характер, парадоксально повертаючи аудиторію реципієнтів до твору, його уважного перечитування. Втім, сучасні творчі «прочитання» здійснюються подекуди як спрощення, коли режисерами театру чи кіно відкидається те, що не зрозуміють, на їх думку, сучасні глядачі, які, скоріше за все, не читали п'єсу. Або «новаторське» прочитання веде до «ускладнення», коли мудрування інтерпретатора підмінює твір іншим – таким, що відповідає примхливій вибагливості перенасиченого видовищами сучасного споживача псевдомистецької продукції. У подібних випадках інтерпретація обертається руйнуванням твору, від якого вже недалеко до такого «споглядання» мистецької класики, яке описав Р. Бредбері у новелі «Посмішка». У цьому стосунку класичні твори мистецтва, які століттями залишаються супутниками людства, відіграють роль інтеграторів, їх рецепція веде до утворення позачасової спільноти, для якої є актуальними загальнозначущі смисли, що проглядають за мистецькими витворами.

Смисл як результат комунікації у сфері культури характеризується діалогічною відкритістю, тяжіє до інтерсуб'єктивності – особистісно специфічний смисл отримує легітимність лише внаслідок перевірки в процесі діалогу з іншими (те ж саме можна сказати про культурно специфічні смисли, характерні для етнічної або національної спільноти). Діалогічний характер інтерпретації, її спрямованість на діалогічну взаємодію з автором, наслідуює діалогічній природі твору, що передбачає діалог між автором / читачем та читачем / автором, опосередкований позицією героя як іншого [1]. Усамітнена свідомість (поняття В. Тюпи), неспроможність до діалогу з іншим, як правило, є наслідком ціннісних підмін, руйнації загальнозначущих смислів, які ставлять особистість у ризиковану позицію, запускають процеси особистісного саморуйнування. Отже, функціонування механізмів творення та відтворення, розгортання буття творів мистецтва, що вбирає у себе процес

інтерпретації, виконують діагностичну функцію у просторі культури: збереження, відтворення та розвиток традиції художньо-естетичної творчості є показником духовного здоров'я культурних спільнот, переваги творення над руйнуванням, гармонії співіснування над хаосом самознищення.

Предмет інтерпретації трансформується у певну цілісну картину, що стає своєрідним інтерпретаційним еквівалентом створеної у літературному творі художньої картини світу. Омовлена у межах інтерпретації по-іншому щодо тексту літературного твору художня картина світу має на меті її суб'єктивну конкретизацію (поняття Р. Інгардена), відкриту для інтерсуб'єктивної перевірки. Йдеться про точку зору, вибудовану для читача у просторі твору, на перетині його естетичного та художнього полюсів (поняття В. Ізера). Інтерпретація є омовленням досвіду споглядання світу з цієї умовної точки зору, вона передбачає взаємопроникнення реального життєвого та художньо-естетичного досвіду, які досягають міфопоетичної рівноваги, сприймаються суб'єктом інтерпретації у взаємонаближенні. Щодо художньої інтерпретації інтерпретантою (поняття Ч. Пірса) виступає реальна дійсність, на досвід сприйняття і розуміння якої спираються і автор, і читач, діалогічна взаємодія яких в процесі авторського творення та читацького відтворення уможлиблює спільне споглядання картини світу, спільне переживанням її краси або потворності, гармонійності або дисгармонійності, широкого спектру емоцій, що можуть викликатися зіставленням зображуваної картини із тим художньо-естетичним ідеалом, який закладено автором у подію зображення. Омовлення у межах інтерпретації художньої картини світу, реконструйованої інтерпретатором, узгоджує художньо-естетичний полюс твору з ціннісно-аксіологічним, адже споглядання цілісності світу можливе лише на тлі цілісного смислу, чий обсяг тим повніший, чим для більшої кількості суб'єктів буття артикульований смисл є актуальним.

На думку Г.-Г. Гадамера, смисл не є результатом інтерпретації, він створюється паралельно з її здійсненням: подібно до того, як смисл літературного твору невід'ємний від художньої інтерпретації реальної дійсності, смисл літературознавчої інтерпретації неможливо від неї відокремити, він розгортається паралельно із нею, його не можна вкласти у коротку формулу, що може бути вилучена з пояснювального контексту. Якщо порівняти окремі смислообрази, що слугують векторами здійснення інтерпретації, з ієрогліфами, то кожен з них потребує введення у систему для повноцінного функціонування, а цілісна художня

картина світу – це ієрогліфічний текст, прочитати який можна лише засвоївши той урок оказіонально-авторської художньої мови, на який, на думку Ю. Лотмана, перетворюється сприйняття кожного по-справжньому новаторського мистецького твору.

Трансформації в процесі розгортання інтерпретації зазнають і її фундаментальні підстави – вже сформовані цінності, ідеали, світоглядні настанови, які перевіряються на справжність сповненою смыслом художньою картиною світу. Хибні цінності або фальшиві ідеали просто не дають можливості споглядання істинної (субстанціальної) картини світу – вона буквально спотворюється, не відкривається споглядачу, що перебуває у полоні самоомани. Наприклад, у романі «Злочин і кара» Раскольников після вбивства втрачає можливість адекватно сприймати те, що відбувається навколо нього; аберації піддається його емоційний стан: він буквально не в змозі бачити мати і сестру, яких, начебто, надзвичайно любить, втрачає реальне відчуття часу і простору. Іван Карамазов у останньому романі Достоевського, розмірковуючи про страждання дітей у світі й звертаючи на цій підставі звинувачення до Бога, зміщує факти: у реальній дійсності, як про це свідчать історичні документи, собаки, яких хотів натравити розгніваний поміщик на хлопчика-кріпака, не розірвали дитину, а лягли поряд з нею. Отже, уява Івана й автора роману виявилась жорстокішою за реальність, подібно до того, як наміри поміщика виявились жорстокішими за тваринні інстинкти його собак. Деформація ціннісно-сислової сфери особистості, будь-які зміни у цій сфері даються знаки в процесі інтерпретації, знаходять вираження у відповідних словах-маркерах, у окремих фрагментах (мікрообразах) створюваної картини та у картині в цілому. Так, в текстах творів Достоевського висока частотність слів «вдруг» та «странный» [7, с. 198–200] стають маркерами тієї надмірної надривності та катастрофічності, морального максималізму й нещадності у боротьбі із власною зневірою, які характеризують внутрішній світ письменника, інтенсивність та негарантовану ризикованість його духовного життя, що потребує читацької участі, діалогу з читачем. Читач повинен відгукнутися, включаючись у спільну роботу моральної свідомості, невинну духовну боротьбу за краще, божественне у людині. Велика утопія літератури пов'язана із надією на те, що читання та інтерпретація творів можуть кардинальним чином змінювати людину, коректувати її ціннісні настанови, які мають суттєво уточнюватись разом із уявленням про себе та світ.

Раціональне осмислення досвіду споглядання художньої картини світу веде до побудови певної концепції людини, усвідомлення її взаємин зі світом, мети її існування, сутності буття. Художньо-естетичний досвід і на рівні авторського творення, і на рівні читацького відтворення передбачає перехід від зовнішнього до внутрішнього (смыслового) бачення-розуміння, до саморозуміння, отже, є необхідною складовою самопізнання, без якого неможливо уявити собі людину в контексті європейської культури. Оскільки європейська культура випрацювала у процесі свого розвитку дві потужні інтерпретаційні системи, які складно — прогресивно та регресивно — взаємодіють між собою, а саме античну (міфологічну) та християнську (релігійну), всі варіанти та шляхи смислоутворення в межах різних дискурсивних практик так чи інакше тяжіють до них. Так, художня інтерпретація Ф. Достоєвським взаємин між людиною та світом задана християнською системою координат, Євангельським дискурсом, до якого письменник постійно апелює. Не випадково М. Бахтін, інтерпретуючи творчість Достоєвського, створює апологію іншого, тяжіючи, як і всі представники філософії діалогу, до забарвленого християнськими конотаціями розуміння слова, особистості, буття. Художній дискурс модернізму повертається до античного міфу, втрачаючи релігійні позиції відповідно до тези Ф. Ніцше про загибель всіх богів: міф про Одиссея у Дж. Джойса, міф про Сізіфа у А. Камю, міф про Тезея у М. Цветаєвої і т.п. Традиція карнавальної культури, що зародилася в епоху Античності й набувала специфічних форм виявлення у всі наступні періоди розвитку європейської культури, функціонувала як механізм ревізії та/або заперечення означених інтерпретаційних систем. Не випадково постструктуралістська теорія та постмодерністська художня практика, ставлячи під сумнів традиційні інтерпретаційні системи, теж звернулися до карнавальної культури, її також піддаючи тотальній симулякризації, породжуючи сучасний псевдокарнавал (поняття Ю. Крістевої). Цікаво, що карнавальна традиція, відштовхуючись від офіційної аксіології та ідеології тієї чи іншої епохи, відтворює їх у пародійній сміховій формі, проявляючи водночас і залежність від основних інтерпретаційних систем, і вектори їх розвитку / оновлення.

У результаті інтерпретації підстави її розгортання трансформуються у комплекс відносин, уявлень, практик поведінки, узгоджених із розумінням феномену людини, ситуації «я-у-світі», що є актуальною для кожного. Це стосується і літературознавчої інтерпретації, яка здійснюється з опорою на ту чи ту теоретико-методологічну базу, що завжди має аксіологічні та навіть ідеологічні аспекти, похідні

з більшою чи меншою мірою опосередкованості від двох основних європейських інтерпретаційних систем. Вони вимагають усебічної рефлексії у різних контекстах, встановлення коріння і генези, визначення можливостей і меж. Тим більше, що конфігурація поєднання двох основних інтерпретаційних систем європейської культури, що була сформована в епоху Відродження й зумовила культурний розвиток Нового часу, постійно зазнає зміщення, потребує зіставлення з інтерпретаційними системами, сформованими в межах інших культурно-цивілізаційних спільнот.

П. Рікер, формулюючи тезу про «конфлікт інтерпретацій», розмірковував про виразну протиставленість фрейдівського та гегелівського розуміння людини. На його погляд, перше спрямоване у минуле, веде до архаїзації суб'єкта, тлумачення людини як біологічної істоти, приреченої на поразку у боротьбі з власними інстинктами. Психоаналітичне бачення людини, структури її психічного життя зумовлює певну інтерпретаційну стратегію, застосування якої щодо будь-якого тексту приводить до цілком очікуваних результатів. Це бачення примхливо поєднує античну інтерпретаційну систему з християнською з очевидною регресивною перевагою першої: міф про Едіпа, трагедія якого була витлумачена Софоклом саме в плані регресу особистості, її сповзання у тваринний спосіб існування у світі, цілком закономірно набув такої інтерпретаційної потужності у психоаналітичній системі координат. Але крізь трагедію Едіпа у Софокла проступає майбутнє, що ігнорується психоаналізом: Едіп не виправдовує себе, стверджуючи перемогу внутрішнього бачення-розуміння над сліпотою егоїстичного самовдоволення, він стоїть на порозі каяття, до якого буде закликати через кілька століть нове слово Євангелієвських текстів. Гегелівське ж бачення людини на тлі розвитку абсолютної ідеї розгорнуте у майбутнє, телеологічне за своїм характером, містить у собі характерний для філософствування романтичної доби зв'язок з християнською парадигмою, її домінування над античними традиціями мислення, серед яких німецьким філософом обиралися саме ті, що були важливі для релігійної свідомості середньовіччя – неоплатонізм, перевага духу над матерією, свобода особистості як критерій історичного прогресу. Людське існування у цій системі координат має свою мету, веде до постійного покращення людини, яка стає «розумнішою та людянішою» [2, с. 4], досягнення істинної свободи особистості, гармонії загального буття. Воно породжує інтерпретаційну стратегію, відповідно до якої кожен літературний твір, розкриваючи субстанціальність зображуваного, наближає людину до її сутності, дозволяє осмислити дійсне у світлі належного, тобто працює на віднесену у майбутнє мету, що вимагає свідомих зусиль вже сьогодні.

Тяжіння сучасного постструктуралістського літературознавства, з одного боку, до відтворення у різних форматах психоаналітичної концепції, а з іншого боку, до критики інтерпретаційних стратегій, похідних від фройдизму, свідчить, що окреслений Рікером конфлікт інтерпретацій не втрачає своєї гостроти. Парадокс полягає у тому, що він часто навіть не усвідомлюється сучасними дослідниками, які не уявляють, наскільки важливі ті інтерпретаційні стратегії, які випрацьовуються в межах літературознавчих практик, наскільки вони показові в плані того, якими є вектори розвитку людини і людства. Підміна аксіологічних основ інтерпретації, нерозуміння сутності застосовуваних стратегій та загальнокультурних інтерпретаційних систем, що лежать в їх основі, втрата критеріїв оцінки літературних творів й розрізнення мистецтва та його симулякрів, кардинальні зсуви у осмисленні картини світу і концепції людини, вимагають від сучасної металітературознавчої рефлексії максимальної відповідальності та відповідності закликам часу, його очевидним катастрофічним тенденціям.

Література

1. Бахтин М. М. Автор и герой в эстетической деятельности // Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва: Искусство, 1986. С. 9–191.
2. Богин Г. И. Обретение способности понимать: Введение в герменевтику. Москва: Психология и Бизнес ОнЛайн, 2001. 731 с.
3. Гадамер Х.-Г. Текст и интерпретация (Из немецко-французских дебатов с участием Ж. Деррида, Ф. Форгета, М. Франка, Х.-Г. Гадамера, Й. Грайша и Ф. Ларуелля). *Герменевтика и деконструкция*. СПб., 1999. С. 202–242.
4. Горнфельд А. О толковании художественного произведения. *Вопросы теории и психологии творчества*. Харьков, 1916. С. 1–31.
5. Гром'як Р. Т. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття). Посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. 224 с.
6. Рикёр П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. Москва: КАНОН-пресс-Ц; Кучково поле, 2002. 624 с.
7. Топоров В. Н. О структуре романа Достоевского в связи с архаичными схемами мифологического мышления («Преступление и наказание») // Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное. Москва: Прогресс – Культура, 1995. С. 193–258.
8. Усманова А. Р. Умберто Эко: парадоксы интерпретации. Минск: ПроPILEI, 2000. 200 с.
9. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста. Москва: Издательство АСТ: CORPUS, 2016. 640 с.

References

1. Bakhtin M. M. Avtor i geroj v e'sticheskoj deyatel'nosti [The author and hero in aesthetic activity]. In: E'stetika slovesnogo tvorchestva. Moscow, 1986, pp. 9–191. (in Russian)
2. Bogin G. I. Obretnenie sposobnosti ponimat': Vvedenie v germenевtiku [Gaining the ability to understand: An introduction to hermeneutics]. Moscow, 2001, 731 p. (in Russian)

3. Gadamer Kh.-G. Tekst i interpretatsiia (Iz nemecko-frantsuzskikh debatov s uchastiem Zh. Derrida, F. Forgeta, M. Franka, Kh.-G. Gadamera, J. Grajsa i F. Laruelly) [Text and interpretation (From the German-French debate with J. Derrida, F. Forget, M. Frank, H.-G. Gadamer, J. Greisch and F. Laruelle)]. In: *Germenevtika i dekonstruktsiia*. St. Petersburg, 1999, pp. 202–242. (in Russian)
4. Gornfel'd A. O tolkovanii khudozhestvennogo proizvedeniia [On the interpretation of a work of art]. In: *Voprosy teorii i psikhologii tvorchestva*. Kharkiv, 1916, pp. 1–31. (in Russian)
5. Hrom'iak R. T. Istoriia ukrainskoi literaturnoi krytyky (vid pochatkiv do kintsia XIX stolittia) [History of Ukrainian literary criticism (from the beginning to the end of the 19 century)]. Ternopil, 1999, 224 p. (in Ukrainian)
6. Rikyor P. Konflikt interpretatsij. Ocherki o germenevtike [Conflict of interpretations. Essays on hermeneutics]. Moscow, 2002, 624 p. (in Russian)
7. Toporov V. N. O strukture romana Dostoevskogo v svyazi s arkhainny'mi skhemami mifologicheskogo my'shleniia («Prestuplenie i nakazanie») [On the structure of Dostoevsky's novel in connection with archaic schemes of mythological thinking (“Crime and punishment”)]. In: *Toporov V. N. Mif. Ritual. Simvol. Obraz: Issledovaniia v oblasti mifopoe'ticheskogo: Izbrannoe*. Moscow, 1995, pp. 193–258. (in Russian)
8. Usmanova A. R. Umberto E'ko: paradoksy' interpretatsii [Umberto Eco: paradoxes of interpretation]. Minsk, 2000, 200 p. (in Russian)
9. E'ko U. Rol' chitatelia. Issledovaniia po semiotike teksta [The role of the reader. Studies in the semiotics of the text]. Moscow, 2016. 640 c. (in Russian)

Natalia Astrakhan. Conflict of Interpretations in Literary Criticism: Productivity, Nature, Ways of Solution. The article considers the literary problem of a literary work interpretation in the context of the general cultural problem of understanding. The attitude of poststructuralist literary criticism to interpretation is characterized on the basis of the concept of “conflict of interpretations”, developed within the framework of philosophical hermeneutics (P. Ricœur). In particular, the refusal to evaluate the interpretation is criticized, the importance of intersubjective verification of the meanings articulated in the process of interpretation is emphasized, and particular attention is paid to U. Eco's reflections about the “boundaries of interpretation”. The process of a literary work interpretation is correlated with literary-critical evaluation, the main components of which (the subject of interpretation, its basis, object, and character according to R. Gromiak) undergo a distinctive transformation, emphasizing the dynamic nature of interpretation, the fundamental incompleteness of the meaning-making process, the dialogical nature of meaning. Interpretive strategies of modern literary criticism are characterized as derived from two typical for European culture interpretative systems – ancient (mythological) and Christian (religious), taking into account P. Ricœur's regressive-progressive method. Their combination and constant transformation of the configuration of this combination show the vectors of development of European culture, its current state, determine the arsenal of interpretive strategies used in the process of meaning-making within various discourses, including art and literature. The conflict between the regressive psychoanalytic and teleological Hegelian conceptions of human nature, outlined by P. Ricœur within the conflict of interpretations, is explained by the contradictions between the ancient and Christian interpretative systems (ways of meaning-making), which are genetically interconnected, complementary and at the same time different.

Key words: interpretation, literary work, artistic view of the world, dialogue, interpretative system, conflict of interpretations

Астрахан Наталія Іванівна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри германської філології та зарубіжної літератури Житомирського державного університету імені Івана Франка; <https://orcid.org/0000-0003-0577-4366>; astrakhann@rambler.ru